

Проф. др Хоце Мартинез Запатер (Jose Martinez Zapater)

Генетички диверзитет винове лозе: актуелна истраживања у Србији
Grapevine genetic diversity: Current studies in Serbia

Процена је да постоји око 10.000 гајених сорти винових лоза које потичу од примарних припитомљавања дивљег сродника *Vitis vinifera* L., subsp. *sylvestris* пореклом из региона Јужног Кавказа пре око 8.000 година. Упркос доступности великог генетичког диверзитета, тренутно само 15 сорти чини 50% укупне светске виноградарске површине, што одговара светским елитним сортама као што су Каберне совинјон, Мерло, Темпрањило или Шардоне. Глобализација тржишта вина и климатске промене су последњих деценија промовисале интензивнију карактеризацију и очување генетских ресурса винове лозе у традиционалним виноградарским подручјима, фаворизујући аутохтоне, односно локалне сорте.

Студија о геномској карактеризацији старих сорти винове лозе у Србији и утврђивање њихове аутохтоности је финансирана од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије (2020-2022) пројектом “Валоризација генетских ресурса винове лозе у Србији: геномски приступ за виноградарство 21. века”. Институција координатор је Биолошки факултет, Универзитета у Београду (Миодраг Грбић, Жељко Томановић, дописни члан САНУ, Анета Сабовљевић) уз учешће Института за вино и винову лозу, Универзитета у Ла Риохи, Шпанија (Хозе Мартинез Запатер и Хавиер Ибањез), Института за мултидисциплинарна истраживања, Универзитета у Београду (Мирослав Николић), Пољопривредног факултета, Универзитета у Београду (Славица Тодић) и Пољопривредног факултета, Универзитета у Новом Саду (Драгослав Иванишевић). У истраживањима је учествовала и Милица Рат са Департмана за биологију и екологију (Природно-математички факултет, Универзитета у Новом Саду).

У пројекту је анализирано 163 одабрана узорка старих сорти винових лоза из најзначајнијих виногорја у Србији (Жупа, Топлица, Неготинска Крајина, Шумадија и Војводина). Применом *SSR* и *SNP* маркера идентификовано је 60 различитих генетичких профила, односно 49 различитих сорти, већином аутохтоних за Србију и остале Балканске земље. Откривено је 11 непознатих старих аутохтоних сорти у истраживаним виногорјима, које су углавном на ивици нестанка. Генетички профили наведених сорти не одговарају ниједној познатој сорти у међународним базама података (*VIVC* и *ICVV*). На пример, неке од тих откривених сорти су сличне Прокупцу и Багрини, а неке су потпуно непознате. Анализа порекла аутохтоних сорти показује први степен сродства са другим локалним сортама у Србији и региону, што указује да локални генетички ресурси значајно утичу на текућу разноврсност српских сорти винових лоза. Такође су анализирана 103 хербарска примерка винових лоза из периода 1812-1824. које су се гајиле на Фрушкој Гори и околини (хербаријум Андреја Волног, Гимназије у Сремским Карловцима). Од 68 узорака за које је екстрахован ДНК и амплификовани микросателитски маркери, 41 није могао бити идентификован у претходно наведеним базама података, док су остали одговарали тренутно гајеним балканским и српским сортама. Циљ генетичких анализа хербарског материјала и узорака прикупљених из старих винограда (50 година и старијих) је утврђивање историје и еволуције гајења винове лозе у Србији и утврђивања порекла данашњих сорти винових лоза на територији Србије, а што ће помоћи у писању занимљивог поглавља о историји српског виноградарства.